

Koersen naar vertrouwen

Tijd voor een nieuwe koers, de status quo van het beroep is niet te handhaven. Dat was de inzet van de tweede NBA-Accountantsdag. Maar de meningen over de koers lopen uiteen. Meer regels? Meer controle? Minder foute prikkels? Meer eigen verantwoordelijkheid? Meer rechtschapenheid?

TEKST: LEX VAN ALMELO | BEELD: MARJA BROUWER

Dat de status quo van het beroep niet te handhaven is, wordt onmiddellijk duidelijk als PvdA-politicus Ronald Plasterk ontspannen leunend vanaf de bank (zie kader 'Gesprekken en debat') tegen dagvoorzitter Peter van Ingen zegt dat hij een Kamermeerderheid heeft voor zijn plannen.

"Er zijn twee manieren om zaken te regelen en te beheersen", lichte Plasterk toe. "De ene is om overal gedetailleerde regels voor te maken. De andere is om te zorgen dat de fundamentele prikkels de goede kant op werken. Ik ben voor minder regels."

Plasterk wil "de prikkels de goede kant op laten werken" door organisaties van openbaar belang om de zes jaar van accountantskantoor te laten wisselen en de controle- en advieswerkzaamheden bij oob's in handen te geven van verschillende kantoren. Bij banken en verzekeraars zou de toezichthouder moeten worden betrokken bij de aanstelling van de accountant.

NUCLEAIRE OPTIE

In plaats van verplichte kantoorrotatie ziet AFM-toezichtdirecteur Gerben Everts er meer in de controlerend accountant na zes jaren te onderwerpen aan een verplichte heroverweging. Als hij het goed doet, mag hij nog eens zes jaar. Maar dan is de volgende aan de beurt. "De relatie met een accountant duurt nu gemiddeld ruim veertig jaar. Het gaat er niet zozeer om dat een accountant minder kritisch zou worden, maar een nieuwe accountant kijkt misschien wel naar andere dingen." Volgens Everts biedt zo'n heroverweging een natuurlijk moment voor de raad van commissarissen om een kritische blik te werpen op de accountant. "Op dit moment is er alleen de 'nucleaire optie': als je van accountant wisselt is er iets aan de hand. Dat moet anders."

JAN KEES DE JAGER: 'IK ZIE MEER IN EEN VERPLICHTE WISSELING VAN DE AUDITPARTNER.'

RONALD PLASTERK: 'LAAT PRIK- KELS DE GOEDE KANT OP WERKEN.'

Hoogleraar forensic business studies Bob Hoogenboom van de Universiteit Nyenrode vindt wel dat de accountant minder kritisch wordt, naarmate de relatie langer duurt en dus inniger wordt. Hoogenboom doet een appel op het verantwoordelijkheidsgevoel van de accountant. Daarin werd hij later bijgevallen door Dirk Duijzer, directeur Coöperatie, Bestuur en Duurzaamheid bij de Rabobank. "Uiteindelijk moeten mensen meer verantwoordelijkheid nemen. Naar de regels grijpen haalt verantwoordelijkheid bij mensen weg."

VERBODEN DIENSTEN

Minister Jan Kees de Jager van Financiën toonde zich in zijn rede wat minder streng dan Plasterk en Europees commissaris Barnier, die volgens De Jager te zware medicijnen voorschrijven. De Jager is "als systeemverantwoordelijke minister" ook wat liberaler dan de AFM. De minister is niet voor een strikte scheiding van advies en controlewerkzaamheden bij controleklanten, maar "absoluut een voorstander van een lijst met verboden diensten". Daarnaast zou de omzet uit advies-

KINNEGING: GEZOND WANTROUWEN

"De mens is geen engel", weet de Leidse hoogleraar rechtsfilosofie Andreas Kinning. "Stel dat we allemaal, net als engelen, volstrekt en uitsluitend geneigd waren tot het goede. Dan zouden wetten en regels waarschijnlijk niet nodig zijn. Evenmin als wetshandhavers. Er zou geen politie nodig zijn. Maar ook geen juristen. Geen OM, geen rechters en geen gevangenis. Geen flitspalen, bewakingscamera's en beveiligers. En er zouden ook geen accountants nodig zijn om de boeken te controleren."

Plato en Aristoteles, "waarschijnlijk de twee slimste mensen ooit", hebben gezien dat er slechts twee manieren zijn om de mens ordelijk te laten samenleven en samenwerken. Externe controle, en deugden waarmee de mens zijn eigen kwalijke impulsen onder controle houdt.

Voor goede externe controle mag de controleur "zeker niet financieel afhankelijk zijn van de gecontroleerde. Want wiens brood men eet, diens woord men spreekt". Om de top van een organisatie op het rechte pad te houden zijn machtscheiding en checks and balances noodzakelijk. "Maar het is zeker geen panacee."

Omdat aan de top hogere controle instanties ontbreken, is een andere methode nodig om fatsoen in de top te bevorderen: interne controle door deugden als moed, zelfbeheersing en rechtschapenheid (tegenwoordig integriteit genoemd). Ethischer gedrag krijg je niet door steeds maar meer externe controle op controle te stapelen.

"Stel dat de top van een bedrijf of van een staat bestaat uit louter moedige en integere mensen met grote zelfbeheersing. Gebeuren er dan nog dingen aan de top die het daglicht niet kunnen verdragen? Het antwoord is nee. En dat zonder dat er allerlei externe controles zijn,

'PERFECTE DEUGDZAAMHEID IS VOOR DE MENS NIET WEGGE- LEGD.'

want deze deugden zijn persoonlijke eigenschappen. Wie deugt, hoeft niet van buitenaf gecontroleerd te worden. Volledige, perfecte deugdzaamheid is voor de mens niet weggelegd. Maar dat betekent niet dat we willoos overgeleverd zijn aan onze zwakten en dubieuze aandriften. We zijn misschien meer geneigd tot het kwaad dan tot het goede, maar we zijn niet tot het kwaad gedoemd."

GESPREKKEN EN DEBAT

V.l.n.r. Ronald Plasterk, Gerben Everts en Bob Hoogenboom.

Dagvoorzitter Peter van Ingen opende de dag met een gesprek waarin PvdA-politicus Ronald Plasterk, AFM-toezichtdirecteur Gerben Everts en hoogleraar Forensic Business Studies Bob Hoogenboom van de Universiteit Nyenrode vanuit een ruime love seat hun visies gaven op de regulering van het accountantsberoep.

Later op de ochtend voerde Van Ingen onder het motto "gezond wantrouwen" enkele korte gesprekken over ethiek, integriteit en dilemma's met directeur Coöperatie, Bestuur en Duurzaamheid Dirk Duijzer van de Rabobank, voorzitter Michiel Werkhoven van de Accountantskamer en NOvAA-voorzitter Dirk ter Harmsel.

Met Het groot toezichthoudersdebat sloten AFM-voorzitter Ronald Gerritse, toezichtdirecteur Jan Sijbrand van De Nederlandsche Bank, Theo Poolen van het managementteam van de Belastingdienst en NIVRA-voorzitter Ruud Dekkers de dag inhoudelijk af.

werkzaamheden bij een controlecliënt hooguit dertig procent van de controle-omzet mogen beslaan. "Bar-nier wil dat er iedere negen jaar moet worden gewisseld en Plasterk zelfs elke zes jaar - persoonlijk zie ik meer in een verplichte wisseling van de auditpartner. Hiermee voorkom je de gevreesde bedrijfsblindheid, zonder de goedlopende relatie tussen een accountantskantoor en een controlecliënt abrupt te onderbreken." Een onderneming is uiteindelijk zelf verantwoordelijk voor het aanstellen van de controlerend accountant, vindt De Jager. Wel zou de raad van commissarissen wat doortastender mogen zijn bij de benoeming. De raad zou daarbij wellicht moeten kunnen putten uit de rapporten die de AFM heeft opgesteld over de kwaliteit van de verschillende accountantskantoren. Of dat kan, wordt nog onderzocht.

ONAFHANKELIJKHEID

Mensen zijn geen engelen en toezichthouders ook niet, stelde de Leidse hoogleraar rechtsfilosofie Andreas Kinneging in zijn lezing (zie kader 'Gezond wantrouwen'). Het effect van toezicht en externe controle kent haar beper-

kingen. Toezicht en externe controle zouden overbodig zijn als mensen moed, zelfbeheersing en rechtschapenheid zouden bezitten. Maar omdat zij geen engelen zijn, is een vorm van externe controle nodig. Daarbij mag de controleur "zeker niet financieel afhankelijk zijn van de gecontroleerde. Want wiens brood men eet, diens woord men spreekt".

Dat geldt niet alleen voor de uitvoerders van de wettelijke controle bij organisaties van openbaar belang, maar ook voor de mkb-accountant.

"De mkb-accountant moet vooral zakelijk blijven en onafhankelijk van cliënt. In de praktijk zijn er vaak te nauwe banden tussen de cliënt en de accountant, waarbij de accountant iets te hebbertig is", vindt voorzitter Michiel Werkhoven van de Accountantskamer. "Met de invoering van de Verordening gedragscode is de eis van onafhankelijkheid vervallen en heeft de mkb-accountant zijn engelachtigheid verloren." NOvAA-voorzitter Dirk ter Harmsel: "Ik zie de tucht-zaken ook voorbij komen. Maar het aantal klachten valt eigenlijk wel mee."

Werkhoven: "Honderdvijftig klachten op twintigduizend accountants valt op zichzelf wel mee. Maar wij krijgen vooral klachten over de accountant als adviseur. Het lijkt alsof niemand belang heeft bij een klacht tegen de accountant van een beursgenoteerde onderneming. Ook het NIVRA heeft pas twee keer een klacht ingediend tegen een beursaccountant. We krijgen nooit klachten over de overheidsaccountants en interne accountants. Kennelijk doen die hun werk in beslotenheid. Het werk van de interne accountant en overheidsaccountant wordt buiten de band van het tuchtrecht gehouden. Waar blijven de klokkenluiders van de financiële crisis?"

De interne accountants van banken en verzekeraars moeten volgens Werkhoven weet hebben gehad van de riskante producten.

ROTTE VIS

Volgens Rabo-bankier Dirk Duijzer is dat niet zo eenvoudig omdat de interne accountant "in een spanningsveld" zit. "Destijds vond iedereen aandelen goed. Niemand luisterde naar de accountant die zei: aandelen zijn risicovol."

De Young Professionals van de NBA lieten die middag in hun workshop Anne Gram haar verhaal doen. Zij was directeur Beleggingen bij Fortis/MeesPierson en werd ontslagen toen zij in de directiekamer kritiek uitte op het beleid van de bank. Dat beleid was in haar ogen meer gericht op winst voor de aandeelhouders dan op rendement voor de mensen die hun geld toevertrouwen aan de vermogensbeheerder. Gram: "Volgens een Deens spreekwoord begint de vis te rotten aan de kop."

Uit een bescheiden peiling van de Young Professionals blijkt dat de bereidheid en mogelijkheden om misstanden te melden verbetering behoeft.

Een voormalige accountant, ondernemer en adviseur: "Een klokkenluider spreekt de leider tegen. Evolutio-

nair gezien is dat een van de zwaarste overtredingen die je in een groep kunt maken.”

APPLAUSJE EN KRITIEK

De accountant praat zijn opdrachtgever niet altijd naar de mond. En het is ook niet zo dat hij hem minder durft tegen te spreken naarmate de controlerelatie langer duurt. Dat blijkt uit het onderzoek dat hoogleraar bestuurlijke informatieverzorging van Nyenrode University Leen Paape en zijn medewerker Joost van Buuren 's middags presenteerden (zie *Accountant*, december 2011). Beursvennootschappen corrigeren 68 procent van de belangrijke controleverschillen die de accountant heeft geconstateerd. Van de minder belangrijke controleverschillen corrigeren zij een kwart. Paape concludeert dat de impact van de accountantscontrole dus groot is. “Applausje voor jezelf.”

Daarmee imiteerde Paape personal trainer Carlos Lens, die 's ochtends de volgzzaamheid van accountants op de proef had gesteld met een intensieve workout in de grote zaal.

Maar kritische vragen en reacties verdringen de euforie over de impact van de controle. “Hoelang zit de accountant bij een klant waar geen controleverschillen worden geconstateerd? Het kan zijn dat dan alles goed is, maar er kan ook sprake zijn van bedrijfsblindheid”, zegt Martine Koedijk van ACAM vanuit de zaal. Paape antwoordt dat deze “suggestieve vraag” niet is onderzocht. En of de accountant aanpassingen heeft doorgevoerd op verzoek van de cliënt is evenmin onderzocht, zegt Paape na de vraag van een andere accountant.

NIVRA-voorzitter Ruud Dekkers vindt de uitkomsten “verrassend”. Dat 32 procent van de belangrijke controleverschillen niet wordt gecorrigeerd, vindt hij zorgelijk. “Daar moet wat aan gebeuren.”

CLOSE HARMONY

‘Het Groot Toezichthoudersdebat’ leverde niet het vuurwerk waarop sommigen wellicht hadden gehoopt. AFM-voorzitter Ronald Gerritse, toezichtdirecteur Jan Sijbrand van De Nederlandsche Bank, Theo Poolen van

DEELSESSIES

- **Show me the money!** Hier werd gedebatteerd over de - soms wellicht te ongedistantieerde - rol die de accountant speelt bij de financiering van mkb-ondernemingen.
- **NBA Young Profs.** De dilemma's van de klokkenluider: kies je voor de kwaliteit van de controle of voor je leaseauto en carrière?
- **Korter en beter.** Hoe kun je de verslaggeving zo innoveren dat deze relevanter en puntiger wordt?
- **Balans overheid in crisis?** De actualiteit maakte de discussie over de impact van de crisis op de behoefte aan en verstrekking van informatie nog boeiender.
- **Wat zou jij doen?** Een levendige discussie over de beroepsethiek van de accountant in business.
- **Een publieke management letter voor de Glastuinbouw.** Derde publieke management letter van de NBA (zie *Accountant*, december 2011).
- **X Factor.** Hoe maak je als accountantskantoor het verschil voor het mkb?

het managementteam van de Belastingdienst en Ruud Dekkers willen allemaal meer samenwerken met elkaar om overbodige controle te voorkomen. En zondig komen zij in actie.

Activistisch zijn wij alleen als het moet, zegt Gerritse. Wij zijn heus wel activistisch, voegde Sijbrand er aan toe, maar “achter de schermen”. Wel erkent hij dat DNB in het verleden wat te geduldig is geweest met sommige banken die traag reageerden op informatieverzoeken van DNB.

Close harmony ensemble Frommermann houdt de harmonieuze sfeer tot slot levend met liedjes uit grootmoeders ‘Koffietijd’. Maar voordat de zangers losbarsten, vraagt Peter van Ingen nog waar de accountant over vijf jaar staat. Dirk ter Harmsel: “Ik verwacht dat het vertrouwen is toegenomen.” □

Video's over de Accountantsdag. Zie www.accountantsdag.nl.